

Wróbel, Piotr

"Uchodźcy polscy na Węgrzech w latach drugiej wojny światowej", István Lagazi, Warszawa 1980 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/2, 374-375

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

zawierają zarys ich koncepcji metodologicznych). Słusznie położono nacisk na wpływ pozytywistów i marksistów, ale warto było przedstawić dwugłos na temat najważniejszych sporów epoki, np. w kwestii historycznej i współczesnej roli szlachty i Kościoła. Wśród głosów antypozytywistycznych zabrakło Teodora Jeske-Choińskiego, a luki tej nie może zapełnić pomieszczona w dziale „Pierwsi polscy marksiści” ocena jego twórczości pióra Ludwika Krzywickiego. Trudno ją także uznać za tekst typowy dla tego ostatniego.

Mimo tych zastrzeżeń nie ulega wątpliwości, że kolejny tom „700 lat myśli polskiej” przynosi solidną informację i zasadną charakterystykę polskiego filozofowania w okresie powojennym. Wynika zeń też niedwuznacznie ówczesne zacofanie na tym polu, co stwierdzają bez niedomówień także autorki przedmowy. Stąd też zapewne wzięła się nieco kontrowersyjna cezura końcowa tomu (data 1895, zamiast przyjmowanych umownie za koniec pozytywizmu 1885 lub 1890); przypomina ona powstanie seminarium filozoficznego Kazimierza Twardowskiego na uniwersytecie lwowskim.

A. S.

Michael Geyer, *Aufrüstung oder Sicherheit. Die Reichswehr in der Krise der Machtpolitik 1924—1936*, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1980, s. 555.

Obszerna monografia M. Geyera to 91 publikacja Institut für Europäische Geschichte, którego stypendystą był niegdyś autor. Praca została po raz pierwszy przedstawiona w 1976 roku jako doktorska na uniwersytecie we Freiburgu. Później uległa wielu poprawkom i znacznemu rozszerzeniu. Jest dokumentacją części badań autora poświęconych wojsku, zbrojeniom i przygotowaniom wojennym w Republice Weimarskiej i III Rzeszy. Wynik całości tych prac planuje Geyer przedstawić w przyszłości w wielkiej syntezie „Militarismus, Rüstung und Landesverteidigung in Deutschland”.

Autor bada zależności między zbrojeniami, doktryną strategiczną a polityką zagraniczną Niemiec. Śledzi udział wojskowych w procesie podejmowania decyzji we wszystkich sferach życia politycznego. Analizuje wpływ przygotowań wojskowych na politykę zagraniczną i odwrotnie: oddziaływanie międzynarodowej dyplomacji na zbrojenia. Bada sprzeczności i granice militarnej polityki bezpieczeństwa, ustala stosunki pomiędzy defensywnymi i ofensywnymi przygotowaniem wojskowymi. Przedmiotem analizy są działania przywódców Reichswehry i Wehrmachtu w okresie pomiędzy początkiem stabilizacji w Republice Weimarskiej z roku 1923 i 1924 a przyspieszeniem produkcji zbrojeniowej i zaostrzeniem się międzynarodowej sytuacji politycznej w latach 1935—1937.

Pracę zaopatrzoną w rozbudowany aparat naukowy zamyka obszerny spis źródeł i opracowań oraz indeksy: osobowy i instytucji kierujących armią niemiecką.

P. W.

István Lagazi, *Uchodźcy polscy na Węgrzech w latach drugiej wojny światowej*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1980, s. 336.

Najnowsza monografia poświęcona losom polskich uchodźców na Węgrzech w latach drugiej wojny światowej zawiera szczegółowy obraz ich życia — od najbardziej prozaicznych spraw bytowych aż po oświatę i ruch kulturalny. Przedstawia także działalność węgierskich władz, spontaniczne wysiłki i pomoc organizacji społecznych oraz indywidualnych osób. W przeciwieństwie do poprzednich opraco-

wań nie ukrywa sporów i momentów drażliwych, aż po starcia zbrojne i ofiary w ludziach. Przedstawia węgierskie kłopoty materiałowe — kraj nie był przygotowany na przyjęcie tak dużej grupy uchodźców.

Autor wyjaśnia przyczyny pro-polskiego nastawienia rządu węgierskiego — było ono kontynuacją realizowanej przed wojną przyjaznej polityki wobec Rzeczypospolitej, choć później, w listopadzie 1940 roku kraj Horthy'ego przystąpił do paktu antykominternowskiego i znalazł się „po przeciwnej stronie”. Wielu Węgrów łączyły z Polską kontakty zadzierzgnięte jeszcze przed pierwszą wojną światową. W przyjaznych stosunkach z Polakami widzieli alternatywę wobec polityki całkowicie proniemieckiej. Mimo, iż sprawa polska była jedyną kwestią, w której Budapeszt nie uległ Berlinowi, autor przestrzega przed jej przecenianiem — była tylko małym fragmentem skomplikowanych stosunków Węgier z III Rzeszą.

Bazę źródłową stanowiły dla monografii Istvána Lagzi dokumenty z archiwów węgierskich i około 50 wspomnień uczestników wydarzeń zebrane przez autora. Nie mógł on wykorzystać dokumentów znajdujących się w Archiwum Instytutu im. gen. Władysława Sikorskiego w Londynie, mogących wnieść nowe szczegóły i sposoby interpretacji.

Praca zawiera obfity materiał fotograficzny, wyposażona jest w obszerną bibliografię i indeksy.

P. W.

Jerzy Jarowiecki, *Konspiracyjna prasa w Krakowie w latach okupacji hitlerowskiej 1939—1945*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1980, s. 428.

Prasa podziemna lat 1939—1945 jest bardzo bogatym i jednocześnie skomplikowanym zjawiskiem historycznym, niespotykanym w takiej skali w żadnym kraju okupowanej Europy. Od 1962 r. dysponujemy „Centralnym katalogiem prasy konspiracyjnej” który oczywiście sprawy nie rozwiązuje. Chodzi przecież nie tylko o rejestr ale o dodatkowe informacje, dotyczące ludzi i wydarzeń.

Autor niniejszej książki, historyk literatury, rzetelnie zebrał i omówił czasopisma wydane w Krakowie i tzw. dystryktie krakowskim podczas okupacji hitlerowskiej. Był to, obok Warszawy jeden z najaktywniejszych ośrodków ruchu oporu, co miało swe odbicie w pismach konspiracyjnych.

W krakowskim ośrodku wychodziło aż 159 czasopism obejmujących cały wachlarz wydawnictw, od biuletynów z nasłuchów radiowych do czasopism społeczno-kulturalnych, literackich i poetyckich. Autor wyszedł daleko poza ustalenia „Centralnego katalogu”, który odnotował 96 tytułów uzupełniając go o 63 dalsze.

Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów tematycznych oraz „Katalogu krakowskiej prasy konspiracyjnej” ukazującej się w latach okupacji hitlerowskiej 1939—1945. Każde jego hasło obejmuje adnotację bibliograficzną (tytuł, podtytuł, wydawca, częstotliwość ukazywania się, technika wydawania), krótką charakterystykę pisma wraz z podaniem ważniejszych akcji prasowych, polemik i dyskusji. Dalej znajdujemy uwagi o stanie zachowania poszczególnych egzemplarzy, oraz informację o miejscu ich przechowywania.

Cennym uzupełnieniem książki, poza bibliografią, są indeksy nazwisk i pseudonimów oraz czasopism nie wymienionych w owym „Katalogu”. Na uwagę zasługują liczne i starannie dobrane ilustracje, stanowiące w większości strony tytułowe konspiracyjnych czasopism; pełnią one dodatkową rolę informacyjną.

W badaniach nad krakowską prasą konspiracyjną autor sięgnął do różnych metod i technik badawczych. Wykorzystał z pożytkiem relacje świadków. Obok